

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

КУЗЬМЕНКО ОЛЬГА ГЕННАДІЇВНА

У Д К [368.021:336.76.021.8](477)(043.3)

УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМПАНІЇ В
ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Спеціальність 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата
економічних наук

Суми - 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: - доктор економічних наук, доцент
Балацький Євген Олегович, Українська академія банківської справи Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри управління та фінансово - економічної безпеки

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, доцент
Грабчук Оксана Миколаївна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів;

- кандидат економічних наук **Сокол Сергій Володимирович**, Харківський національний університет будівництва та архітектури, доцент кафедри фінансів та кредиту

Захист дисертації відбудеться «12» травня 2016 р. о 14-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській академії банківської справи за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань спеціалізованої вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Української академії банківської справи за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий «11» квітня 2016р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої
ради доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Страхові компанії відіграють провідну роль у становленні та подальшому розвитку країн з перехідною економікою, їхня спроможність нівелювати різні несприятливі події, а також бути активними інвесторами на фінансовому ринку стимулюють трансформаційні процеси в економіці. У той самий час ефективне функціонування самих страхових компаній забезпечується реалізацією значної кількості управлінських процесів, базовим з яких є формування оптимального страхового портфеля. Уся поточна й перспективна діяльність страхової компанії залежить від обсягу і якості страхового портфеля, від якого, у свою чергу, залежать не тільки основні показники діяльності компанії (обсяги надходжень страхових платежів, виплат страхового відшкодування, рівень рентабельності, конкурентні позиції компанії, зокрема частка ринку), але й такі важливі характеристики, як платоспроможність та фінансова стійкість. У сучасних умовах завдання управління страховим портфелем актуалізується, перш за все, унаслідок появи ризиків, зумовлених розвитком інформаційних технологій і автоматизованих систем управління, а також ризиків, що виникають у результаті трансформаційних тенденцій щодо конвергенції та інтеграції сегментів фінансового ринку раніше не пов'язаних між собою. Крім того, необхідність дослідження питань управління страховим портфелем зумовлюється появою нових інструментів мінімізації ризиків, що дозволяють змінювати підходи до формування страхового портфеля, включаючи в нього більше спеціалізованих і масштабних ризиків без загрози втрати платоспроможності компанії.

Отже, виникає об'єктивна необхідність у розвитку та вдосконаленні підходів до управління страховим портфелем страхових компаній (СПСК) з урахуванням сучасних тенденцій розвитку фінансового ринку, зокрема його трансформації під впливом глобалізаційних процесів.

Вивченню питань формування й управління СПСК присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, серед українських учених, які працювали в зазначеній сфері, слід назвати роботи В. Д. Базилевича, О. І. Барановського, Н. М. Внукової, К. Г. Воблого, О. Д. Вовчак, О. О. Гаманкової, О. В. Козьменко, С. С. Осадця, Я. П. Шумелди, серед зарубіжних — Д. Бабеля (D.Babbel), Д. Бланда (D. Bland), С. Л. Єфімова, Є. В. Коломіна, Л. О. Орланюк-Малицької, Л. І. Рейтмана, С. Томаса (S.Thomas), К. Є. Турбіної, Д. Д. Хемптона (J.J.Hampton), В. В. Шахова, Р. Т. Юлдашева, Н. М. Яшиної та ін.

Разом з тим узагальнення напрацювань із зазначеної проблематики, накопичений досвід та отримані результати щодо інструментарію управління СПСК дозволяють дійти висновку про необхідність його подальшого розвитку в процесі трансформації фінансового ринку й конвергентних процесів на ньому. Більш виваженого ставлення потребує дослідження питань, пов'язаних з: оцінюванням потенціалу банківського страхування в Україні, формуванням методичних засад управління страховим портфелем, збалансування страхового портфеля за рахунок операцій перестраховування, оптимізацією страхового портфеля з урахуванням частки фінансових ризиків, розвитком страхування банківських ризиків в умовах трансформації фінансового ринку. Зазначене вище обумовило вибір теми, мети

та завдань дисертаційного дослідження, засвідчують її актуальність та значущі теоретичних і практичних рекомендацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тематика дисертаційного дослідження повною мірою узгоджується з фундаментальними науково-дослідними програмами державного і регіонального рівня. В основу дисертаційної роботи покладено теоретичні, методологічні, методичні здобутки і практичні розробки автора, які було здійснено ним при участі у виконанні в Українській академії банківської справи держбюджетних науково-дослідних робіт, а саме: «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U012113), «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782). До звітів за цими темами внесено рекомендації автора щодо: особливостей формування збалансованого страхового портфеля в умовах трансформації фінансового ринку, у першу чергу за рахунок операцій перестраховування також методичні засади оцінювання рівня потенціалу банківського страхування в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо управління страховим портфелем компанії в процесі трансформації фінансового ринку та за умов набуття визначальної ролі операціями зі страхування банківських ризиків.

Мета дисертаційної роботи зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності та принципів формування СПСК;
- дослідити теоретичні і практичні аспекти управління СПСК;
- визначити вплив трансформаційних процесів на фінансовому ринку на формування СПСК;
- обґрунтувати роль страхування банківських ризиків при формуванні страхового портфеля;
- проаналізувати процеси розвитку страхування банківських ризиків в умовах трансформації фінансового ринку;
- розвинути теоретико-методичний інструментарій оцінювання потенціалу банківського страхування в Україні;
- розробити науково-методичний підхід до оптимізації СПСК;
- розвинути методичні засади до формування збалансованого СПСК за рахунок операцій перестраховування;
- розвинути положення методологічного забезпечення управління страховим портфелем з урахуванням частки фінансових ризиків.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають при управлінні СПСК.

Предмет дослідження — теоретичні аспекти і науково-методичний інструментарій управління СПСК з урахуванням трансформаційних процесів на фінансовому ринку та за умов набуття визначальної ролі операціями зі страхування банківських ризиків.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять: фундаментальні положення теорії фінансів та страхування, теорії оптимізації,

актуарних розрахунків, напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені проблемам функціонування страхового і перестрахового ринків, сучасних концепцій страхового менеджменту.

У процесі дослідження застосовуються такі методи: емпіричних і теоретичних досліджень (аналіз, синтез і групування) — при розкритті сутності, функцій, принципів формування СПСК; логічне узагальнення — при визначенні особливостей управління СПСК в процесі трансформації фінансового ринку; порівняльний і статистичний аналіз — при аналізі розвитку страхування банківських ризиків в умовах трансформації фінансового ринку; економіко-математичне моделювання — при розробленні підходу до оцінювання рівня потенціалу банківського страхування в Україні та збалансування страхового портфеля за рахунок операцій перестраховання; кореляційно-регресійний аналіз — при визначенні оптимальних параметрів СПСК.

Інформаційною та фактологічною базою наукового дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, офіційні дані Національного банку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України та інших організацій, статистичні звіти науково-дослідних установ та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань забезпечення стійкості фінансової системи.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в розробці й обґрунтуванні теоретичних положень, науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо управління страховим портфелем компанії у процесі трансформації фінансового ринку та за умов набуття визначальної ролі операціями зі страхування банківських ризиків. Найбільш вагомі результати дослідження, які характеризуються науковою новизною, отримані автором особисто і виносяться на захист, полягають у такому:

уперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до формування оптимальної структури страхового портфеля, який враховує дохідність компанії, рівень ризикованості здійснюваних операцій, достатність страхових резервів і питому вагу видів страхування в загальному портфелі, а також особливості перестраховання ризиків, та реалізується на основі застосування регресійного аналізу і геометричного моделювання;

удосконалено:

- науково-методичні положення щодо оцінювання потенціалу банківського страхування на фінансовому ринку України на основі застосування таксонометричного підходу, а саме: розрахунку комплексного показника, який передбачає зіставлення фактичних індикаторів фінансової взаємодії банків і страхових компаній з відповідними еталонними чинниками, що забезпечує можливість сформулювати стратегію подальшої інтенсифікації інтеграційних процесів страхування банківських ризиків в Україні;

- науково-методичне забезпечення процедури оцінювання на базі адитивної моделі фінансового ризику, прийнятого на страхування. Це дозволяє врахувати

індивідуальні характеристики об'єкта страхування та кон'юнктурні особливості функціонування фінансового ринку;

- методичний підхід до оцінювання впливу фінансових ризиків на процес формування структури страхового портфеля з урахуванням середньої оцінки ризику портфеля, що базується на розробленні дерева альтернативних управлінських рішень з погляду коригування фінансових ризиків та застосуванні інструментарію селекції ризиків у структурі страхового портфеля;

- теоретичні засади управління страховим портфелем, які ґрунтуються на оцінці впливу трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку (універсалізація діяльності суб'єктів фінансового ринку, розвиток механізмів сек'юритизації; злиття і поглинання на фінансовому ринку, інтернаціоналізація сегментів фінансового ринку) та їх урахуванні в процесі управління страховим портфелем, зокрема стосовно організації відносин між страхувальником і страховиком, вибору виду страхового портфеля, селекції ризиків та застосування інструментів оптимізації страхового портфеля;

набули подальшого розвитку:

- процедура формування СПСК як задача нелінійного програмування, базовими змінними якої запропоновано розглядати операції перестраховування, обсяги яких характеризуються математичним сподіванням дохідності, ризику збитковості страхового портфеля та вимогою до його однорідності;

- визначення збалансованого страхового портфеля, яким незалежно від обраного типу чи виду запропоновано вважати таке співвідношення між дохідністю, вищою за встановлений мінімальний рівень, та ризиком, що не перевищує максимально припустимого рівня, за якого зберігається фінансова стійкість страхової компанії, її здатність розраховуватися за страховими зобов'язаннями. При цьому врахована можливість формування портфеля, незбалансованого за структурою прийнятих на страхування ризиків, зберігаючи при цьому його збалансованість за ознакою співвідношення дохідності (отриманих страхових премій) та прийнятого ризику (обсягу страхової відповідальності);

- система вимог до формування страхового портфеля (масштаб, однорідність, збалансованість, диверсифікованість), яку доповнено принципом динамічності, що полягає в підтриманні оптимального складу і структури страхового портфеля в динаміці шляхом дотримання співвідношення між договорами, термін дії яких закінчився, і новими договорами страхування;

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані автором теоретичні висновки і розроблені практичні рекомендації можуть бути використані в процесі розроблення державних програмних документів, що визначатимуть розвиток фінансового та страхового ринків України.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в роботі окремих установ, що підтверджується відповідними довідками й актами. Висновки та рекомендації щодо оптимізації страхового портфеля компанії на основі регресійного аналізу та геометричного моделювання застосовуються в практичній діяльності Черкаської обласної дирекції ПАТ НАСК «ОРАНТА» (довідка від 16.09.2015 № 23/11); щодо управління структурою страховим портфелем компанії

на основі врахування таких ключових параметрів, як ризик збитковості, однорідність, рівня перестраховування, — у діяльності ПАТ «СТРАХОВА ГРУПА «ТАС» (довідка від 15.10.2015 № 092); щодо оцінювання фінансового ризику на основі адитивної моделі — у діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (довідка від 19.10.2015 № 6904/03). Отримані результати використовуються в навчальному процесі Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» при викладанні дисциплін «Страховання», «Фінансовий ринок» і «Страховий менеджмент» (довідка №02-003/1343 від 09.10.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власної роботи здобувача. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, вказано в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювались й отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 2011, 2012), «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2012), «Проблеми развития финансовой системы Украины в условиях глобализации» (г. Симферополь, 2012), «Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів» (м. Черкаси, 2012), «Розвиток банківської системи України в контексті глобалізації економічних процесів» (м. Тернопіль, 2012), «Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 2012), «Банковская система: устойчивость и перспективы развития» (г. Пинск, 2012, 2013), «Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку країни та регіонів» (м. Дніпропетровськ, 2013).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано в 19 наукових працях загальним обсягом 4,99 друк. арк., з яких особисто автору належать 2,93 друк. арк., зокрема розділи у 2 колективних монографіях, 5 статей у фахових виданнях, 10 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 2 публікації у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз, у тому числі іноземною мовою.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 216 сторінок, у тому числі на 34 сторінках розміщено 25 таблиць, 30 рисунків, 3 додатки та список літератури зі 178 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, визначено зв'язок дисертації з науковими програмами і темами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади управління страховим портфелем» досліджено сутність та принципи формування страхового портфеля, узагальнено теоретичні та розглянуто практичні аспекти управління СПСК в Україні, досліджено вплив трансформаційних процесів на фінансовому ринку на отримування та управління страховим портфелем.

На основі систематизації наукових поглядів щодо трактування поняття «страховий портфель» було визначено три підходи: 1) з використанням абсолютних показників (кількість діючих договорів, застрахованих осіб); 2) з використанням вартісних показників (сукупний розмір страхової суми, страхових премій, страхової відповідальності за діючими договорами) та 3) через управлінський аспект (вартісний баланс страхових ризиків і їх покриття). У роботі обґрунтовується, що найбільш прийнятним у сучасних умовах є застосування останнього підходу, оскільки він дозволяє розглядати страховий портфель не лише в аспекті укладених договорів страхування та отриманих страхових платежів, а й виходячи з достатності сформованих страхових резервів, що їм відповідають.

У дослідженні розглянуто три основні типи страхових портфелів за ступенем ризику (агресивний, диверсифікований (поміrkований) і консервативний), та три їх види за структурою прийнятих на страхування ризиків (класичний, комбінований і спеціалізований). Аналіз зазначених типів і видів СПСК був проведений за чотирма ознаками (рівнем ризику, дохідністю, диверсифікованістю структури і фінансовою стійкістю), що дозволило встановити відповідність між вибором типу і виду страхового портфеля: агресивному типу портфеля, як правило відповідає спеціалізований за структурою портфель; для диверсифікованого типу найчастіше формується комбінований портфель; для консервативного типу — класичний.

На відміну від поширеного підходу до визначення збалансованого страхового портфеля як такого, що є достатньо диверсифікованим, містить різні за термінами, формами та видами страхування ризику, у роботі запропоновано вважати базовою характеристикою збалансованого страхового портфеля, незалежно від його типу і виду, таке співвідношення дохідності (вищої за встановлений мінімальний рівень) та ризику, який не перевищує максимально припустимого рівня та за якого зберігається фінансова стійкість страхової компанії, її здатність розрахуватися за страховими зобов'язаннями. Отже, у даному підході врахована можливість формування компанією агресивного (спеціалізованого) страхового портфеля зі збереженням при цьому його збалансованості за співвідношенням дохідності (отриманих страхових премій) та прийнятого ризику (обсягу страхової відповідальності) за рахунок операцій перестраховування, сек'юритизації ризиків та застосування інших методів управління страховим портфелем. Автор наголошує на тому, що в умовах трансформації фінансового ринку, операції перестраховування є найбільш дієвим та ефективним інструментом управління структурою СПСК

У дослідженні розглянуто основні принципи та вимоги до формування страхового портфеля, до яких віднесено масштаб, однорідність, збалансованість та диверсифікованість, а також доповнено їх принципом динамічності, що полягає в підтриманні оптимального складу і структури страхового портфеля в динаміці шляхом дотримання співвідношення між договорами, термін дії яких закінчився,

і новими договорами страхування. Доведено, що ці параметри повинні бути базовими складовими розроблення та реалізації будь-якої методики оптимізації СПСК.

Для аналізу та характеристики страхового портфеля компанії застосовується низка показників, які в роботі умовно об'єднано в чотири групи: показники обсягу страхового портфеля, показники структури страхового портфеля, показники динаміки страхового портфеля та якість страхового портфеля.

Дослідження процесу управління страховим портфелем та основних його складових дозволило ідентифікувати три етапи управління страховим портфелем, які охоплюють стратегічне управління портфелем (розпочинається до моменту виведення страхових послуг на ринок і містить вибір цілей, способу управління, типу і виду страхового портфеля) та два етапи поточного управління — управління ризиками, що пропонуються на страхування, та управління ризиками, що вже прийняті на страхування. З метою оптимізації страхового портфеля на етапі поточного управління застосовуються такі інструменти, як тарифна політика, селекція ризиків, політика врегулювання збитків, політика перестраховування тощо. Недоліки в будь-якій із зазначених сфер чи бізнес-процесів відображаються і на якості та збалансованості страхового портфеля.

Аналіз структури страхових портфелів з нон-лайф-страхування вітчизняних страхових компаній за 2009—2014 рр. та дослідження практики використання інструментів оптимізації страхових портфелів засвідчили невирішеність багатьох проблем у цій сфері, зокрема: незбалансованість структури страхових портфелів за ризиками та видами страхування з суттєвим переважанням частки автострахування та страхування фінансових ризиків; незадовільна політика врегулювання страхових збитків та проблемність використання інструментів оптимізації страхового портфеля, зокрема неефективність внутрішнього перестраховування та обмеженість зовнішнього. Встановлено, що серед найбільших ризиків у структурі страхового портфеля страховикам дуже складно управляти ризиками, пов'язаними з автострахуванням, проте фінансові ризики більш гнучкі в управлінні, що обумовлює першочергову роль їх дослідження в умовах трансформації фінансового ринку.

Визначено, що на сучасному етапі загальний вектор змін у політиці страхових компаній щодо формування та управління страховим портфелем зумовлений впливом трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку. До основних передумов трансформації фінансового ринку в роботі віднесено: інтернаціоналізація господарської діяльності; дерегулювання ринків капіталу; лібералізація валютно-кредитних відносин і фінансових ринків; збільшення обсягів міжнародних банківських операцій, розвиток мережі транснаціональних банків; комп'ютеризація фінансової сфери; зниження бар'єрів між фінансовими ринками та зростання конкуренції між країнами.

У роботі ідентифіковано основні характеристики трансформації фінансового ринку, що впливають на формування страхового портфеля, а саме такі: універсалізація діяльності суб'єктів фінансового ринку, розвиток механізмів сек'юритизації, злиття і поглинання на фінансовому ринку, інтернаціоналізація сегментів фінансового ринку. Наведена порівняльна характеристика традиційного підходу до управління страховим портфелем та підходу, що сформувався під впливом

трансформаційних процесів на фінансовому ринку, дозволила виявити їх відмінності з погляду організації відносин між страхувальником і страховою компанією, вибору виду страхового портфеля, особливостей селекції ризиків та застосування інструментів оптимізації страхового портфеля (рис.1).

У другому розділі «**Науково-методичні засади управління страховим портфелем з урахуванням специфічних для трансформаційних процесів на фінансовому ринку ризиків**» визначено роль страхування фінансових ризиків у формуванні страхових портфелів компаній на сучасному етапі, досліджено розвиток страхування банківських ризиків як основного напрямку участі страховиків у процесах трансформації фінансового ринку, розроблено науково-методичний підхід до оптимізації оцінювання рівня потенціалу банківського страхування в Україні.

Визначено, що одним із наслідків трансформації фінансового ринку стало зростання частки спеціалізованих ризиків у портфелях страхових компаній, що поряд зі збільшенням загальних обсягів фінансових операцій, підвищенням ролі фінансового ринку в економіці і його диверсифікацією призвело до розширення спектру страхових послуг і виникнення нових страхових продуктів, пов'язаних зі страхуванням фінансових ризиків.

Рисунок 1 - Зміни в управлінні страховим портфелем в умовах трансформації фінансового ринку

Проведена класифікація фінансових ризиків дозволила згрупувати їх за ознаками економічного змісту (страхування кредитів і страхування ризиків, що призводять до інших фінансових збитків) та за правовим підходом (страхування кредитів, страхування інвестицій, страхування фінансових ризиків, страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій).

Аналіз страхування фінансових ризиків в Україні за період 2011—2014 рр. за обсягами валових і чистих страхових премій, чистих страхових виплат та інших показників дозволив дійти висновку про значну питому вагу в їх структурі страхування кредитів, а також страхування інших ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю. З огляду на це в роботі було здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних та практичних аспектів банківського страхування в контексті розвитку трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку.

Відсутність усталеного підходу до класифікації видів банківського страхування обумовила доцільність його розгляду та аналізу в роботі за видами банківських ризиків (страхування кредитних, ринкових та операційних ризиків банку), напрямками діяльності банку (страхування депозитів, кредитів та різних фінансових ризиків) та рівнем інтеграції банків і страхових компаній (взаємне обслуговування, перехресні продажі, стратегічний альянс, злиття і поглинання, фінансовий конгломерат).

У роботі обґрунтовується, що в умовах фінансово-економічної нестабільності та фінансової глобалізації, яка зумовлює посилення взаємозалежності фінансових ринків різних країн, страхуванню банківських ризиків повинна приділятися особлива увага як з погляду розвитку нових підходів до формування страхових продуктів, так і з погляду удосконалення методів управління банківськими ризиками в страховому портфелі. Узагальнення наслідків впливу трансформації фінансового ринку на характер взаємодії страхових компаній та банків дозволило визначити два ключові напрями розвитку цих процесів; 1) інтеграція банківського і страхового секторів, формування нових форм взаємодії між фінансовими інститутами; 2) виникнення та розвиток нових видів страхових продуктів (рис. 2). Перший напрям взаємодії страхового і банківського секторів полягає в їх інтеграції та кооперації, що залежно від ступеня розвитку зазначених процесів може характеризуватися використанням спільних каналів збуту фінансових послуг; створенням договірних альянсів між відповідними фінансовими інститутами; злиттям чи поглинанням банків і страхових компаній; формуванням фінансових супермаркетів.

Виникнення нових видів страхових продуктів у банківському страхуванні стало одночасно результатом розвитку інформаційних технологій і трансформації фінансового ринку та було викликано потребою в забезпеченні комплексного покриття різних операційних ризиків банків. У роботі розглянуто найбільш поширені програми страхування банківських ризиків, сформовані у світовій практиці: комплексне страхування банківських злочинів (Bankers Blanket Bond або BBB), страхування ризиків професійної відповідальності фінансового інституту (FIP), страхування від електронних і комп'ютерних злочинів (ECC), страхування емітентів пластикових карток.

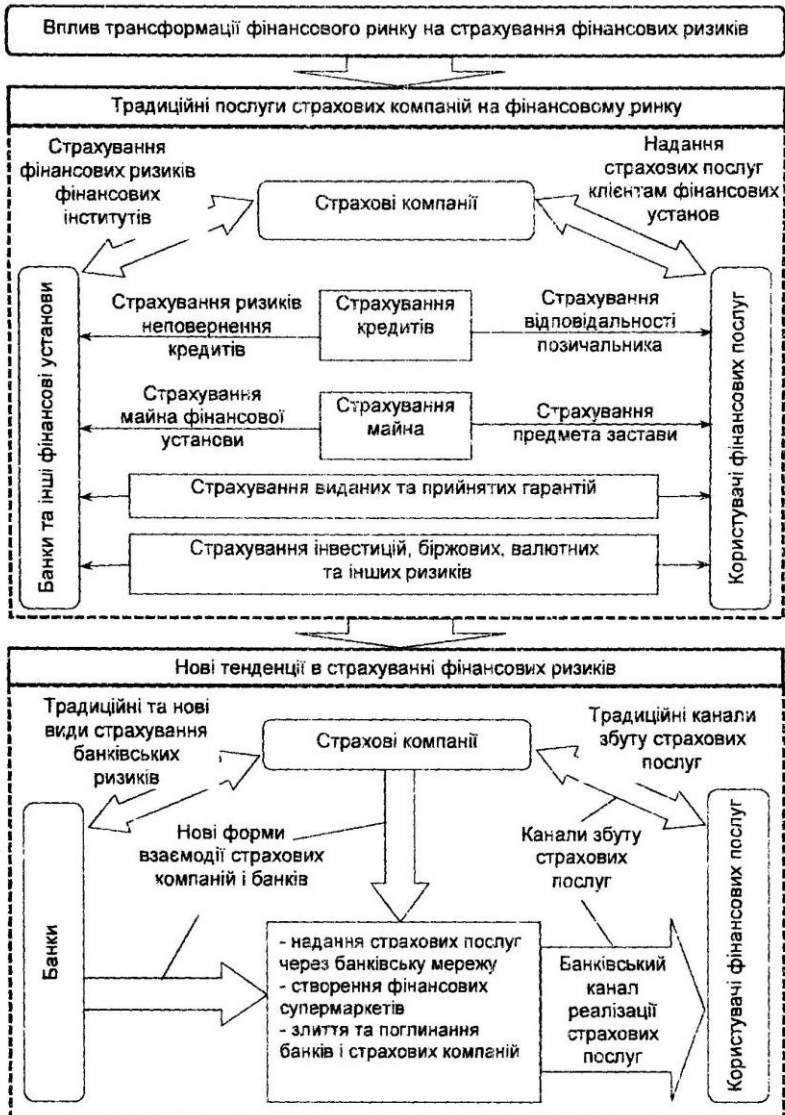

Рисунок 2 — Розвиток страхування фінансових ризиків за трансформації

Акцентовано увагу на тому, що в умовах фінансово-економічної нестабільності розвиток банківського страхування має спиратися на ґрунтовний, адекватний аналіз та оцінювання доцільності подальшого розширення співпраці між банками і страховиками. Реалізувати це положення запропоновано за рахунок математичного моделювання оцінювання потенціалу банківського страхування. Автором здійснено формалізацію зазначеного процесу та визначено такі етапи: 1) вибір обґрунтованої системи показників для оцінювання потенціалу банківського страхування та формування на їх основі матриці спостережень (x_1 - обсяг споживчих кредитів; x_2 - обсяг автокредитування; x_3 - обсяг іпотечного кредитування (виключено з подальших розрахунків мультиколінеарності даного показника з іншими); x_4 - обсяг кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості; x_5 - кількість платіжних карток; x_6 - вкладення в цінні папери банками); 2) стандартизація значень елементів матриці спостережень за допомогою методу природної нормалізації (\bar{x}_{it}); 3) формування вектора еталонних значень показників - $\max_t \{\bar{x}_{it}\}$; 4) розрахунок квазівідстаней (KV_{it}) шляхом порівняння нормалізованих показників з аналогічними «еталонними» значеннями - $(\bar{x}_{it} - \max_t \{\bar{x}_{it}\})^2$; 5) визначення рівня потенціалу банківського страхування (PBS_t) за формулою

$$PBS_t = \frac{\sum_{i=1}^5 KV_{it}}{\sum_{i=1}^{20} KV_{it} \mid \bar{x}_{it} = \min_t \{\bar{x}_{it}\}} = \frac{\sum_{i=1}^5 (\bar{x}_{it} - \max_t \{\bar{x}_{it}\})^2}{5} \quad (1)$$

У результаті проведених розрахунків встановлено, що за період 2009—2014 рр. потенціал банківського страхування в Україні в середньому реалізований на 50,2%. Цей показник свідчить про вже наявну значну взаємодію між банками та страховими компаніями, а також про суттєві резерви збільшення обсягу страхових і банківських операцій.

У третьому розділі «**Методичні засади оптимізації страхового портфеля в процесі трансформації фінансового ринку**» розвинуто методичні засади управління СПСК, розроблено науково-методичний підхід до формування збалансованого страхового портфеля за рахунок операцій перестрахування, запропоновано методичні напрями оптимізації страхового портфеля з урахуванням частки фінансових ризиків суб'єктів господарювання.

Трансформаційні процеси на фінансовому ринку та посилення впливу деструктивних факторів на національну економіку актуалізували питання системи формування збалансованого страхового портфеля з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з видів страхування. У роботі запропоновано алгоритм формування оптимального СПСК, яка враховує дохідність, рівень ризикованості, достатність страхових резервів, концентрацію кожного виду страхування та залежність від перестрахування, що дозволяє отримати не тільки високодиверсифікований, а й прибутковий страховий портфель (рис. 3). У моделі використовуються такі умовні позначення: R, \bar{R} - узагальнювальний показник характеристики

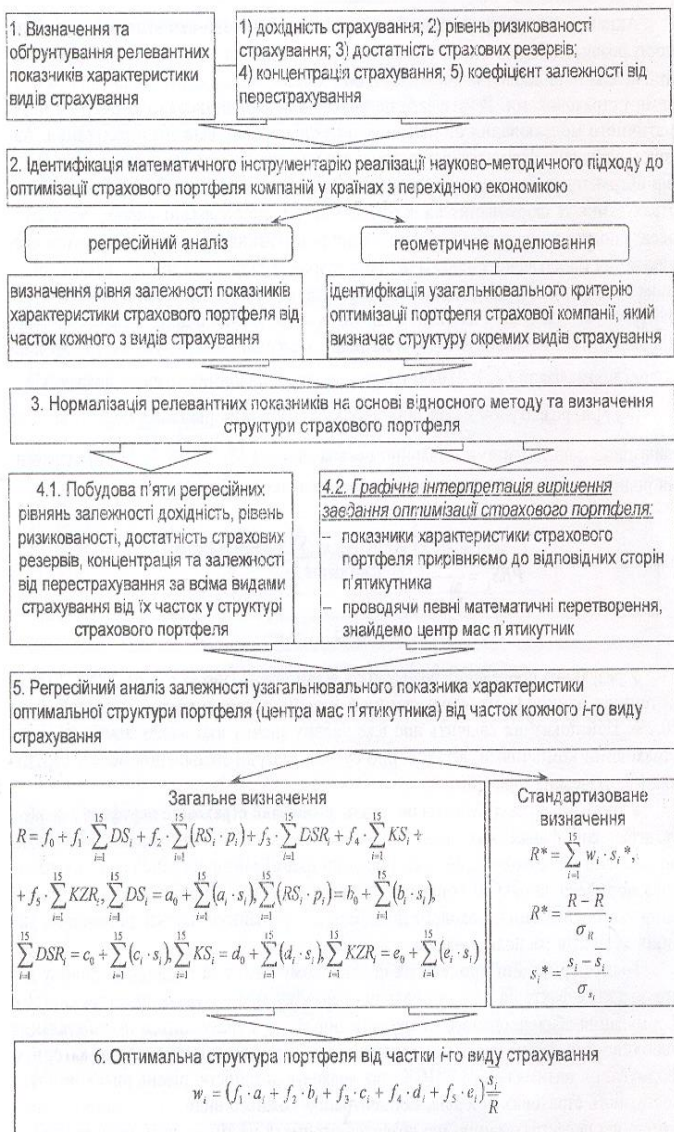

Рисунок 3 — Науково-методичний підхід до оптимізації страхового портфеля компанії

оптимальної структури страхового портфеля та, відповідно, його середнє значення; σ_R — середнє квадратичне відхилення узагальнювального показника за розглянутий проміжок часу; $S_i \bar{S}_i$ — частка i -го виду страхування в структурі страхового портфеля та, відповідно, його середнє значення; σ_{S_i} — середнє квадратичне відхилення частки i -го виду страхування в структурі страхового портфеля за розглянутий проміжок часу;

$\sum_{i=1}^{15} DS_i$, $\sum_{i=1}^{15} (RS_i \cdot p_i)$, $\sum_{i=1}^{15} DSR_i$, $\sum_{i=1}^{15} KS_i$, $\sum_{i=1}^{15} KSR_i$ — сумарнє значення, відповідно дохідності рівнів ризикованості, зважених на ймовірності виникнення, достатності страхових резервів, концентрації та залежності від перестраховання за всіма розглянутими видами страхування в портфелі; $R^*(S_i^*)$ — залежна (відповідно, незалежна) змінна стандартизованого регресійного рівняння залежності узагальнювального показника характеристики оптимальної структури портфеля від частки i -го виду страхування; w_i — параметри стандартизованого регресійного рівняння залежності узагальнювального показника від частки i -го виду страхування; f_1, f_2, \dots, f_5 — коефіцієнти, які визначають вплив кожного з релевантних п'яти показників на узагальнювальний показник; a_i, b_i, c_i, d_i, e_i — коефіцієнти, які визначають вплив структури портфеля за кожним з релевантних показників характеристики видів страхування на узагальнювальний показник.

Особливість розробленого науково-методичного підходу полягає в такому: використано регресійний аналіз з метою опису залежностей показників характеристики страхового портфеля від часток кожного з видів страхування; застосовано геометричне моделювання (ідентифікація центру мас п'ятикутника, сторонами якого будуть п'ять показників характеристики видів страхування) для ідентифікації узагальнювального критерію оптимізації страхового портфеля компанії, який визначає структуру окремих видів страхування.

На підставі здійснених розрахунків за 2012—2014 рр. встановлено, що страхові портфелі НАСК «ОРАНТА» і ПАТ «Страхова Група «ТАС» є незбалансованими (табл. 1). Найбільшу проблему для обох компаній становить значна частка обов'язкової цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, незважаючи на прибутковість та значний попит на цей вид страхування, його питома вага повинна бути обмежена з метою збереження фінансової стійкості компанії. У той самий час для НАСК «ОРАНТА» є актуальним зростання страхування «Зелена картка», тоді як для ПАТ «Страхова Група «ТАС» цей вид страхування є загрозливим і його частку необхідно зменшити. Корегування всіх інших видів страхування за двома досліджуваними компаніями повинно відбуватися в межах 12%.

Автор акцентує увагу на тому, що одним з найбільш дієвих інструментів оптимізації страхового портфеля в умовах трансформації фінансового ринку є перестраховання. Можливість страхової компанії за рахунок операцій перестраховання передавати частину відповідальності іншій компанії та отримувати ризики паралельно з преміями від інших страховиків створює необхідний функціональний базис прийняття ефективних рішень щодо управління страховим портфелем.

Процес збалансування страхового портфеля на основі активного та пасивного перестраховання відбувається шляхом формування цільової функції, якою є

Процес збалансування страхового портфеля на основі активного та пасивного перестраховання відбувається шляхом формування цільової функції, якою є

Таблиця 1 — Оптимальний страховий портфель для НАСК «ОРАНТА» та ПАТ «Страхова Група «ТАС»

Вид страхування	НАСК «ОРАНТА»		ПАТ «СТ «ТАС» (приватне)	
	існуюче значення в середньому за 2012-2014 рр.	оптимальне значення для 2015 р.	існуюче значення в середньому за 2013-2014 рр.	оптимальне значення для 2015 р.
Страхування наземного транспорту	11,96	21,47	20,72	18,91
Страхування іншого майна	18,78	9,31	7,52	14,34
ОСЦПВВНТЗ (внутрішнє)	54,28	26,74	39,08	18,20
Зелена картка	6,06	24,05	16,64	7,17
ДМС	2,14	7,23	8,80	13,54
Інше страхування	4,16	4,56	5,51	14,21
Страхування фінансових ризиків, зокрема банківське страхування	2,62	6,64	1,73	13,63
Усього	100	100	100	100

рівень дохідності страхового портфеля (чистий прибуток у межах кожного виду страхування співвідноситься зі страховими преміями скорегованих на вхідне та вихідне перестраховання), який необхідно максимізувати та трьох обмежень: обмеження ризикованості портфеля (середньоквадратичне відхилення рівня виплат) на рівні менше 0,5 од.; обмеження рівномірності різних видів страхування у портфелі (коефіцієнт варіації структурного розподілу видів страхування) у межах від 0 до 33%; обмеження рівності суми скоригованих часток і видів страхування, переданих у перестраховання та отриманих від перестраховиків, які повинні дорівнювати одиничному значенню. Вхідною базою реалізації науково-методичного підходу до оптимізації страхового портфеля на основі операцій перестраховання є: страхові платежі (нетто, брутто), вхідне та вихідне перестраховання, страхові виплати, виплати, компенсовані перестраховальникам, чистий прибуток.

За результатами здійснених розрахунків за 2014 р. автор дійшов висновку про те, що для НАСК «ОРАНТА» такий вид страхування, як ОСЦПВВНТЗ (внутрішнє), має бути значно зменшений за рахунок вихідного перестраховання та виваженої політики щодо його подальшого нарощення, навіть незважаючи на високу прибутковість. Усі інші види страхування потребують значного збільшення власної частки за рахунок вхідного перестраховання. Особливу увагу менеджмент компанії повинен приділити збільшенню договорів у межах ДМС та іншого особистого страхування, необхідний рівень зростання становить 19,6 та 7,3% відповідно. Для ПАТ «Страхова Група «ТАС» частку таких видів страхування як страхування наземного транспорту, ОСЦПВВНТЗ (внутрішнє) та страхування «Зелена картка», необхідно

значно скоротити, передавши в перестраховання іншим компаніям 8,2, 22,7 та 17,7% ризиків відповідно. Разом із пасивним перестрахованням ПАТ «Страхова Група «ТАС» необхідно здійснювати й активне перестраховання. Так, частки таких видів страхування, як страхування іншого майна, ДМС, іншого особистого страхування та інших видів страхування, слід збільшити не менше ніж на 6%.

У дисертаційній роботі доведено, що переважання ролі фінансового сектору над реальним та імплементація закономірностей функціонування західних економік у національну систему господарювання обумовили появу значної кількості фінансових ризиків, які притаманні діяльності економічних агентів в період трансформації фінансового ринку. Інструментом нівелювання фінансових ризиків є механізм страхування, ефективність реалізації якого з боку самих страховиків полягає в урахуванні індивідуальності кожного окремого випадку, високої вартості страхування для клієнта, нематеріальному вигляді об'єкта страхування та

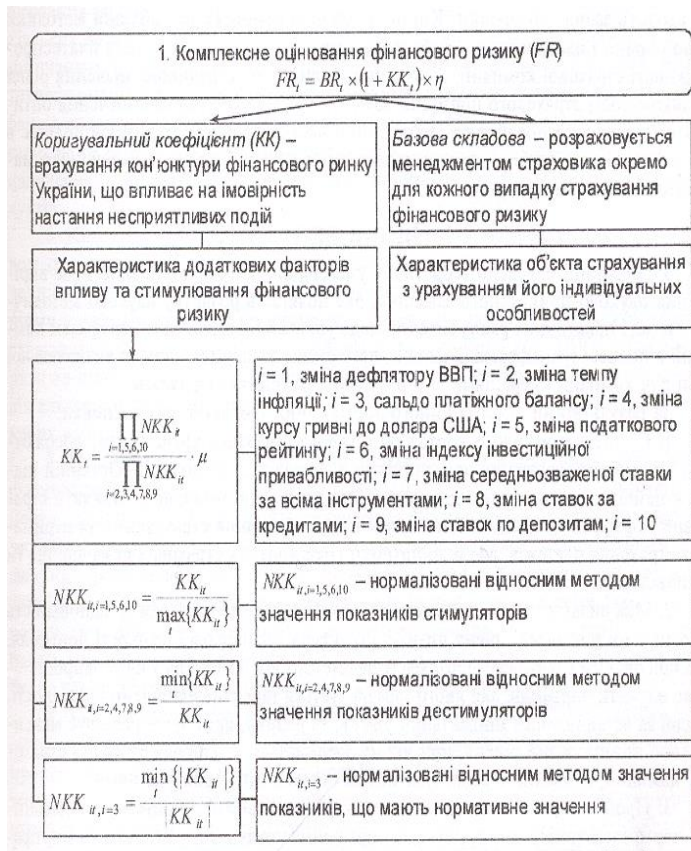

Рисунок 4 — Процедура оцінювання фінансового ризику суб'єктів господарювання

важкості його вартісної оцінки, а також подальшому збалансуванні страхової портфеля, зважаючи на частку фінансових ризиків.

З метою оцінювання фінансового ризику автором проведено формалізацію даного процесу, яка базується на індивідуальних характеристиках об'єкта страхування та врахуванні особливостей функціонування фінансового ринку в поточний період та на майбутнє (рис. 4). Оцінювання фінансового ризику пропонується визначати як адитивну модель, частинами якої є базова складова та коефіцієнт її коригування. Практична реалізація розрахунку коефіцієнта коригування базової складової фінансового ризику протягом чотирьох кварталів 2015—2016 рр. свідчить про високий додатковий ризик страхування об'єктів фінансового характеру в цей період, оскільки його значення знаходиться в межах від 0,13 до 0,15 частки од.

Визначивши особливості оцінювання фінансового ризику, автор пропонує провести формалізацію процесу оптимізації страхового портфеля, до складу якого входять зазначені ризики. Концептуальною основою розробленої методики було обрано положення щодо збереження достатньо високого рівня платоспроможності страхової компанії, а саме не перевищення середнього значення рівня ризикованості страхового портфеля 50%. Сутність алгоритму забезпечення оптимізації страхового портфеля з урахуванням частки фінансових ризиків полягає в коригуванні всіх видів страхування залежно від питомої ваги та ймовірності настання фінансового ризику.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання, яке полягає в розвитку науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо управління страховим портфелем компанії в процесі трансформації фінансового ринку та за умов набуття визначальної ролі для компанії операціями зі страхування банківських ризиків.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. Сутність страхового портфелю може розглядатися крізь призму абсолютних показників, вартісних показників та з управлінських позицій. Останній підхід є найбільш прийнятним для управління, оскільки дозволяє розглядати страховий портфель не лише з погляду укладених договорів страхування та отриманих страхових платежів, але й достатності сформованих страхових резервів, що їм відповідають.

2. Між видами і типами страхового портфеля можна встановити відповідність за ознаками дохідності, рівня ризику, структури і фінансової стійкості портфеля. Збалансованим страховим портфелем незалежно від його типу і виду запропоновано вважати портфель, для якого забезпечується таке співвідношення дохідності, вищої за встановлений мінімальний рівень, та ризику, який не перевищує максимально допустимий рівень, при якому зберігається фінансова стійкість страхової компанії, її здатність розрахуватися за страховими зобов'язаннями.

3. Процес управління страховим портфелем охоплює: стратегічне управління портфелем (вибір цілей, способу управління, типу і виду страхового портфеля) та поточне управління — управління ризиками, що пропонується на страхування, та управління ризиками, прийнятими на страхування. З метою оптимізації

страхового портфеля на етапі поточного управління застосовуються такі інструменти, як тарифна політика, селекція ризиків, політика врегулювання збитків, політика перестраховування. Недоліки в будь-якій із зазначених сфер чи бізнес-процесах відображаються і на якості та збалансованості страхового портфеля.

4. На сучасному етапі загальний вектор змін у політиці страхових компаній щодо формування та управління страховим портфелем зумовлений впливом трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку. Основні відмінності між традиційним підходом до управління страховим портфелем та підходом, що сформувався під впливом трансформаційних процесів на фінансовому ринку, полягають в організації відносин між страхувальником і страховою компанією; виборі виду страхового портфеля; особливостях селекції ризиків та в застосовуваних інструментах оптимізації страхового портфеля.

5. Результатом трансформації фінансового ринку є зростання частки спеціалізованих ризиків в портфелях страхових компаній, зокрема фінансових та банківських ризиків. Основною складовою страхування фінансових ризиків в Україні визначено страхування кредитів та банківське страхування в цілому. Вплив трансформації фінансового ринку на характер взаємодії страхових компаній та банків виявляється в таких двох ключових напрямках: 1) інтеграції банківського і страхового секторів, формуванні нових форм та характеру взаємовідносин між фінансовими інститутами; 2) виникненні та розвитку нових видів страхових продуктів.

6. Нові види продуктів банківського страхування, що розвинулися під впливом трансформаційних процесів на фінансовому ринку, спрямовані на забезпечення комплексного покриття різних операційних ризиків банків. Найпоширенішими у світовій практиці програмами страхування таких ризиків є комплексне страхування банківських злочинів (Bankers Blanket Bond або BBB), страхування ризиків професійної відповідальності фінансового інституту (FIP), страхування від електронних і комп'ютерних злочинів (ECC), страхування емітентів пластикових карток.

7. Розроблено науково-методичний підхід до оцінювання потенціалу банківського страхування на основі методу таксономії, а саме: на визначенні інтегрального показника, який передбачає зіставлення фактичних чинників характеристики фінансових взаємовідносин банків і страхових компаній із відповідними чинниками сформованого еталону. Встановлений п'ятдесятивідсотковий потенціал банківського страхування актуалізує питання розроблення системи: заходів щодо розширення діяльності між банками та страховиками, реалізації відкритої політики банків відносно неупередженості при виборі страхової компанії для співробітництва та адаптації банків і страховиків до індивідуальних потреб споживачів.

8. З метою оптимізації фінансової діяльності страхової компанії та підвищення рівня її фінансової стійкості обґрунтовано доцільність здійснення формалізації процесу збалансування страхового портфеля. У межах розглянутого науково-методичного підходу дисертантом доведено необхідність адекватного вибору релевантних показників характеристики видів страхування з точки зору відображення ними критеріїв оптимальності страхового портфеля; застосування регресійного аналізу з метою встановлення взаємозв'язку між релевантними показниками

та видами страхування, а також визначення критерію оптимізації страхового портфеля компанії на основі знаходження центру мас.

9. У роботі запропоновано науково-методичний підхід до управління страхового портфеля на основі операцій перестраховування, який надає можливість страховику досягти високого рівня фінансової стійкості шляхом диверсифікації певних

видів страхування. Поетапний процес диверсифікації видів страхування здійснюється на основі активного і пасивного перестраховування, а в результаті відбувається формування страхового портфеля з відповідним рівнем доходності, ризиком збитковості та однорідності.

10. Визначено, що врахування фінансових ризиків при оптимізації страхового портфеля повинно здійснюватися на основі двох базових підходів: 1) визначення безпосередньо рівня фінансового ризику з урахування коригування його базової складової на рівень несприятливої ситуації в економічній сфері держави 2) розроблення дерева альтернативних управлінських рішень з погляду коригування частки фінансових ризиків та підбору параметра частки інших ризиків у структурі страхового портфеля. Це дозволяє страховику приймати ефективні управлінські рішення, урахувавши невизначеність зовнішнього середовища, здійснюючи тактичне та стратегічне планування у відповідності з принципами превентивного та адаптивного менеджменту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Бойко, А. О. Нові тенденції у страхуванні фінансових ризиків /А. О. Бойко, О. Г. Кузьменко //Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія /[Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. та ін.]; кер. авт. кол. д. е. н., проф. О. В. Козьменко. — Суми : Університетська книга, 2012. - С. 170—188 (0,70 друк. арк.). *Особистий внесок: дослідження підходів до визначення фінансових ризиків, їх класифікації та аналіз практики їх страхування (0,35друк.арк.).*

2. Козьменко, О. В. Особливості продуктової політики у сфері банківсько-страхової взаємодії /О. В. Козьменко, К. В. Багмет, О. Г. Кузьменко //«4Р» маркетингу страхових компаній : монографія /[Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. та ін.]; кер. авт. кол. д. е. н., проф. О. В. Козьменко. — Суми : Університетська книга, 2014. - С. 150—158 (0,33 друк. арк.).*Особистий внесок: характеристика інтегрованих фінансових продуктів (0,11друк. арк.).*

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Балацький, Є.О. Управління страховим портфелем вітчизняних компаній: теоретичні і практичні аспекти [Текст] / Є. О. Балацький, О. Г. Кузьменко //Вісник Української академії банківської справи. - 2015. — № 2 (39). - С. 73—78 (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок: аналіз і розробка науково-методичного підходу до управління страховим портфелем компанії(0,3 друк. арк.).*

4. Балацький, Є.О. Визначення видів фінансових ризиків в процесі оптимізації страхового портфеля компанії [Текст] /Є.О. Балацький, О.Г. Кузьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Українська академія банківської справи. — Суми : УАБС, 2015. - Вип.42.- С. 46—57(0,5 друк. арк.) *Особистий внесок: характеристика фінансових ризиків і їх прийняття на страхування (0,25друк.арк.).*

5. Кузьменко, О. Г. Інтеграція страхового ринку України у світовий ринок страхових послуг [Текст] / О. Г. Кузьменко // Збірник наукових прац. «Вісник Університету банківської справи Національного банку України». — 2013. — № 3 (18). - С. 190-194(0,17 друк. арк.).

6. Кузьменко, О. Г. Інвестиційна діяльність страхових компаній [Текст] / О. Г. Кузьменко // Фінансовий простір: міжнародний науково-практичний журнал. - Черкаси. - 2013. - № 3 (11). - С. 159-163 (0,21 друк. арк.).

7. Кузьменко, О. Г. Банківське страхування: тенденції і проблеми розвитку [Текст] / О. Г. Кузьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. - Вип. 35. - С. 298-306 (0,38 друк. арк.).

Статті у зарубіжних наукових виданнях та вітчизняних наукових виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних біазах

8. Кузьменко, О. Г. Страховий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку [Текст] // Молодий вчений. - 2014. - № 12(5). - С. 171-174 (РИНЦ, Index Copernicus) (0,16 друк. арк.).

9. Kozmenko, O. Peculiarities of optimization of insurance portfolio of companies in the with transition economies /O. Kozmenko, Y.Balatskiy, Y.Oliynyk, O.Kuzmenko //Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations.-2015.- №2, Volume 5.- P.26-36 (1,0 друк. арк.). *Особистий внесок: визначення особливостей оптимізації страхового портфелю компанії для умов України (0,25 друк. арк.).* (Econlit, Ulrichsweb,Asian Education index тощо).

Публікації в матеріалах конференцій

10. Кузьменко, О. Г. Страхування фінансових ризиків : теоретичний аспект / О. Г. Кузьменко // Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку країни та регіонів : матеріали між нар. наук.-практ. інтернет-конференції (27-29 березня 2013 р.) - Дніпропетровськ, 2013. - С. 17-19 (0,12 друк. арк.).

11. Кузьменко, О. Г. Інвестиційна діяльність страхових компаній : переваги та недоліки співпраці з банками / О. Г. Кузьменко // Банковская система: устойчивость и перспективы развития : материалы четвертой междунар. научн.-практ. конф. по вопросам банковской экономики (16-17 мая 2013 г.) / Полесский государственный университет. —Пинск. —2013. — С. 160—161 (0,07 друк. арк.).

12. Кузьменко, О. Г. Банківське страхування: посткризові тенденції [Текст] / О. Г. Кузьменко, І. М. Сіроштан // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2012 р.): у 2 т. / ДВНЗ «УАБС НБУ». - Суми, 2012. - Т. 2. - С. 103-104 (0,08 друк. арк.). *Особистий внесок: аналіз тенденцій у банківському страхуванні (0,04 друк. арк.)*

13. Рощко, В. В. Диверсифікація ризиків інвестування коштів страхових компаній [Текст] / В. В. Рощко, О. Г. Кузьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (8—9 листопада 2012 р.) / Державний вищий

навчальні заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України - Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. - С. 174-176 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок: необхідність диверсифікації напрямків інвестицій страхових компаній (0,06 друк. арк.)*

14. Рубан, С. О. Особливості побудови тарифікаційної системи у майновому страхуванні [Текст] /С. О. Рубан, О. Г. Кузьменко //Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації: труды XIV міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів (21—23 марта 2012 г.) / Таврический національний університет ім. В. І. Вернадського. - Симферополь, — 2012.—С. 174—175 (0,08 друк. арк.). *Особистий внесок: процедура розрахунку страхового тарифу (0,04 друк. арк.)*

15. Кузьменко, О. Г. Принципи формування страхового портфеля компанії /О. Г. Кузьменко //Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційні та глобалізаційних процесів: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів (19—20 квітня 2012 р.). — Черкаси : ЧІБС УБС НБУ, 2012. - С. 232-233 (0,08 друк. арк.).

16. Кузьменко, О. Г. Ризик-менеджмент як інструмент управління фінансовими ризиками банків / О. Г. Кузьменко //Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції «Розвиток банківської системи України у контексті глобалізації економічних процесів» (Тернопіль, 20 травня 2012 р.). — Тернопіль 2012. -С. 114-116 (0,12 друк. арк.)

17. Кузьменко, О. Г. Страхування банківських ризиків / О. Г. Кузьменко //Банковская система: устойчивость и перспективы развития : материалы третьей международной научно-практической конференции по вопросам банковской экономики (17—18 мая 2012 г.) / Полесский государственный университет. Пинск, 2012. - С. 91-92 (0,06 друк. арк.).

18. Кузьменко, О. Г. Співпраця банків та страхових компаній з урахуванням зарубіжної практики / О. Г. Кузьменко //Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : збірник тез VII міжнародної науково-практичної конференції (18-19 жовтня 2012 р.). - Черкаси : ЧІБС УБС НБУ, 2012. С. 107-109 (0,11 друк. арк.).

19. Пахненко, О. М. Формування системного підходу до управління страховими ризиками [Текст] /О. М. Пахненко, О. Г. Кузьменко //Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції(27—28 жовтня 2011 р.) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». - Суми, 2011. —Т. 2. - С. 143—145(0,1 друк. арк.).*Особистий внесок: визначення і застосування системного підходу в управлінні ризиками (0,05 друк. арк.)*

АНОТАЦІЯ

Кузьменко О. Г. Управління страховим портфелем компанії в процесі трансформації фінансового ринку. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит. - Українська академія банківської справи, Суми, 2016.

У дисертації досліджено сутність страхового портфеля, розглянуто види і типи страхових портфельів, визначено сутність збалансованого страхового портфеля. Досліджено теоретичні і практичні аспекти управління страховим портфелем в Україні, визначено основні етапи цього процесу. Ідентифіковано зміни в політиці страхових компаній щодо формування та управління страховим портфелем, зумовлені впливом трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку. Проаналізовано розвиток страхування фінансових ризиків в Україні, висвітлено їхню роль у формуванні страхового портфеля. Досліджено розвиток страхування банківських ризиків під впливом трансформації фінансового ринку, визначено основні етапи інтеграції банківського і страхового секторів, проаналізовано нові види продуктів банківського страхування. Здійснено кількісне оцінювання рівня потенціалу банківського страхування в Україні та визначено основні вектори подальшої співпраці банків і страховиків. Розроблено економіко-математичну модель управління страховим портфелем на основі регресійного аналізу та геометричного моделювання. Удосконалено науково-методичні підходи збалансування структури портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестрахування. Поглиблено теоретичні та практичні основи визначення фінансового ризику, а також формалізовано економіко-математичну модель оптимізації страхового портфеля з урахуванням частки фінансових ризиків.

Ключові слова: фінансовий ринок, страховий портфель, банки, страхові компанії, фінансовий ризик, перестрахування, оптимізація.

АННОТАЦИЯ

Кузьменко О. Г. Управление страховым портфелем компании в процессе трансформации финансового рынка. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 - Деньги, финансы и кредит. — Украинская академия банковского дела, Сумы, 2016.

В диссертации исследована сущность страхового портфеля, рассмотрены виды и типы страховых портфельей, определена сущность сбалансированного страхового портфеля. Исследованы теоретические и практические аспекты управления страховым портфелем в Украине, определены основные этапы этого процесса и принципы управления страховым портфелем. Идентифицированы изменения в политике страховых компаний по формированию и управлению страховым портфелем, обусловленные воздействием трансформационных тенденций на финансовом рынке, которые касаются организации отношений между страхователем и страховой компанией; выбора вида страхового портфеля; особенностей селекции рисков и применения инструментов оптимизации страхового портфеля.

Проведен анализ развития страхования финансовых, и в частности банковских, рисков в Украине, рассмотрена их роль в формировании страхового портфеля. Исследовано развитие страхования банковских рисков под влиянием трансформации финансового рынка в разрезе двух основных направлений: определены основные этапы интеграции банковского и страхового секторов, проанализированы новые виды продуктов банковского страхования. Проведено количественное оценивание уровня потенциала банковского страхования в Украине.

Для расчета интегрального показателя предложено использовать таксонометрический подход, в основу которого положено сопоставление фактических факторов характеристики финансовых взаимоотношений банков и страховых компаний с соответствующими факторами эталонного значения. Определены основные векторы дальнейшего сотрудничества банков и страховиков.

Разработана экономико-математическая модель управления страховым портфелем, которая позволяет внедрять эффективные управленческие решения менеджменту страховика относительно повышения его финансовой стабильности. Формализация предложенного подхода предусматривает использование регрессионного анализа с целью описания зависимостей показателей характеристики страхового портфеля от доли каждого из видов страхования, а также геометрическое моделирование для идентификации обобщающего критерия оптимизации страхового портфеля компании.

Усовершенствован научно-методический подход сбалансирования структуры страхового портфеля компании на основе перестрахования. В рамках данного подхода целевая функция характеризует максимизацию доходности, а параметрами системы ограничений выступают уровень рискованности страхового портфеля, однородность страхового портфеля и равенство суммы скорректированных частей страхования единичному значению.

Углублены теоретические и практические основы определения финансового риска, который предложено рассматривать как произведение базовой составляющей (страховая компания устанавливает ее исходя из собственной методики оценивания) на коэффициент корректировки (учитывает уровень неблагоприятных ситуации в экономике государства). Формализована экономико-математическая модель оптимизации страхового портфеля с учетом доли финансовых рисков, которая в зависимости от разных комбинаций видов страхования дает возможность сохранять высокую доходность всего страхового портфеля компании.

Ключевые слова: финансовый рынок, страховой портфель, банки, страховые компании, финансовый риск, перестрахование, оптимизация.

SUMMARY

Kuzmenko O. — The company's insurance portfolio governance in die transformation of financial market Manuscript.

Thesis for a candidate degree in economics, specialty 08.00.08. — Money, finance and credit. — Ukrainian Academy of Banking, Sumy, 2016.

The paper investigates the nature of the insurance portfolio, reviews kinds and types of insurance portfolios, defines the essence of balanced insurance portfolio. The theoretical and practical aspects of management of the insurance portfolio in Ukraine are analyzed; the basic stages of this process and the principles of the insurance portfolio management are explored. Changes in insurance companies' policy on the formation and management of an insurance portfolio due to the influence of transformations in the financial market are identified and investigated in the following aspects: organization of relations between the insured and the insurance company; selecting the type of insurance portfolio; selection of risks and optimization of insurance portfolio. The analysis of the development of financial and banking insurance in Ukraine is conducted; the role of

financial and banking risks in insurance portfolio is examined. The paper provides the study of the development of insurance of banking risks under the influence of the transformation of the financial market in the context of two major areas: determination of the basic stages of banking and insurance integration and the analyses of the new kinds of bancassurance products. Thesis is devoted to make the quantitative evaluation of potential development of bank assurance in Ukraine and to find the principal vector of further cooperation between banks and insurers. The economic-mathematical model of the insurance portfolio governance based on regression analysis and geometric modeling is developed by the author. There is the improvement of scientific and methodical approaches, which help to find the balance of portfolio structure of insurance companies through reinsurance operations usage. One more issue, which discovered in this work, is dedicated to profound theoretical and practical basis for determining financial risk and formalize mathematical model of the insurance portfolio optimization, taking into consideration the share of financial risks.

Key words: financial market, insurance portfolio, banks, insurance companies, financial risk, reinsurance, optimization.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, доцент
Євген Олегович Балацький

Підписано до друку 05.04.2016.
Формат 60х90/16.
Обсяг 0,9 ум. друк. арк.
Папір офсетний. Друк ризограф.
Наклад. 100 прим.
Замовлення № Д15-12/26

Надруковано в ТОВ «ВТД «Університетська книга».

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 489 від 18.06.2001

40009, м. Суми, вул. Комсомольська, 27.

Тел. (0542)65-75-85

